

Bevezetés a kommunikációelméletbe

4.

A jelek

---

természetes jelek

szimptómák

szignálok

mesterséges jelek

szimbólumok

Pierce: jelfelosztás

❖ ikon

❖ Index

❖ szimbólum

Pierce: jelfelosztás

IKON

- hasonlóságon alapul: az ikon és az általa jelölt dolog között természetes kapcsolat van
- egy ikon valamely minőségében vagy tulajdonságában *megegyezik* az általa jelölt dologgal, jelenséggel, vagy *hasonlít* hozzá
- az ikonok értelmezése következtetés révén jön létre

Pierce: jelfelosztás

INDEX

- érintkezésen alapul (ok-okozati, térbeli, időbeli kapcsolat)
- egy index és az általa jelölt dolog között közvetlen, természetes kapcsolat van
- a jelölt dolog okozza a jelként értelmezett jelenséget

Pierce: jelfelosztás

SZIMBÓLUM

- közmegegyezésen alapul
- nyelvi, zenei, matematikai és térképjelek, KRESZ-ben a színek, táblaformák, karikagyűrű

mutat

pohár

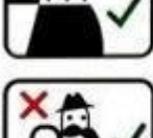
A szimbólum

Egy szimbólum és jelentése között nincs közvetlen, természetes kapcsolat.

Egy szimbólum és az általa jelölt dolog, fogalom között konvencionális kapcsolat van, a kapcsolatot csupán konvenció teremti meg és tartja fenn.

A konvenció nélkül a szimbólum megszűnik szimbólum lenni.

A szimbólumok értelmezése feltételezi a konvencionális kapcsolatot ismeretét.

Metros piktoqramok valódi jelentése	Metros piktoqramok valódi jelentése
Varázspálcával kétszer egysávos autót rajzolni tilos!	Figyelem! Az eldőlé, fehér toronyházak ferde árnyéket vetnek!
A hamburger ízű fagyalt sajnos elfogyott.	A bőrönd csikját kettővel szorozva két bőröndcsikot kapunk.
Bohócdoktorok ne beszélgessenek vörös szakállú nőekkel! (Esetleg: A körfűrész fülben és nyakban történő szállítása hülyeség!)	Felfelé néző csirke szállítása csak álló nyakkenőben!
Kérjük önöket, ne tapossák meg a fejük tetejére fordított, szomorú	Östermelők számára a piros x-ek szállítása csak hátsó, zöld pipáké pedig csak az első puttonyban megengedett.

A szimbólum

Aki a konvenciót nem ismeri, annak számára egy szimbólum nem szimbólum.

A konvencionális kapcsolat nem természetes kapcsolat, ezért azt memorizálás révén tanuljuk (l. egy idegen nyelv szavainak tanulása).

Az emberi nyelvek szavai szimbólumok.

A szimbólumok jelentését nem lehet kikövetkeztetni.

A szimbólumok értelmezése nem következtetésen, hanem a konvenció ismeretén alapul.

A nyelvi jelek

---

közmegegyezésen alapulnak

önkényesek

a jelölő és jelölt közötti kapcsolat motiválatlan (! hangutánzó szavak)

Kódtípusok a kommunikációban

KOMMUNIKATÍV KÓDOK

Jellemzőjük:

1. Jelrendszerekről van szó, nem egyedülálló jelekről.
2. Szintaktikailag kötöttek. Léteznek olyan szabályok, melyek meghatározzák a kiválasztás és a kombinálás módját.
3. A kódokat alkotó egységek referenciális jelentést hordozó jelek. A jelek használata ugyanakkor társadalmi megállapodáson alapul.
4. Alkalmasak arra, hogy a média eszközein továbbítsák őket.

A kommunikatív kódok

- I. digitális – analóg kódok
- II. prezentáló – reprezentáló kódok
- III. denotáló – konnotáló kódok
- IV. szűk körű – széles körű kódok

|.

Digitálisnak tekintünk egy kódot vagy jelsorozatot, ha különálló, szegmentálható egységekből áll. Digitális pl. az emberi nyelv (ráadásul több szinten lehet szegmentálni: fonémák, morfémák szintjén) vagy pl. a programnyelvek.

Az **analóg** kód esetében a kód egészét egy egységként fogjuk föl, s nem tudjuk kisebb részekre bontani (mimika).

:)   :D   :/   :P   :S

T_T   x_x   -_-

II.

A **prezentáló kódok** az interperszonális kommunikáció tipikus kódjai. Csak abban a társadalmi kontextusban adekvátak, mely közvetlen használati körükbe esik. Maga a kommunikátor teste hordozza ezeket.

Kifejezhet:

1. kapcsolatfeltáró jelentést
2. társadalmi hovatartozást megnevező jelentést
3. identitás jelentést
4. expresszív (érzelmi) jelentést fejez ki

II.

Prezentáló kódok

- viselkedési vagy tanult kódok: testmozdulatok, gesztusok
- kereskedelmi kódok: öltözködés
- genetikus kódok: magasság, hajszín, bőrszín
  - milyen a viszony a beszélő és a hallgató között
  - társadalmi hovatartozás
  - identitásjelentés
  - alkalmas expresszív jelentés átadására

II.

Azok a kódok **reprezentálóak**, melyek bármely, befogadásukra alkalmas társadalmi kontextuson belül működhetnek (tipikusan a tömegkommunikáció kódja ilyen).

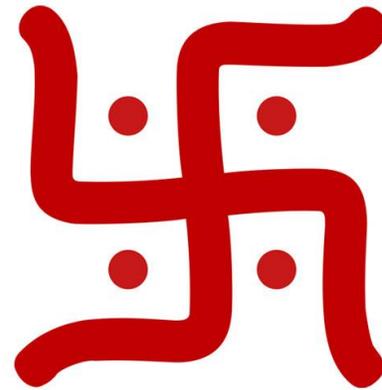
Szerepük a szövegalkotásban jelentős. A kommunikációelmélet minden szöveget üzenetnek tekint, mely az adott társadalmi kontextustól függetlenül létezik. Pl. az írásművek reprezentáló kódjai a központosítás, tipográfia, elrendezés.

III.

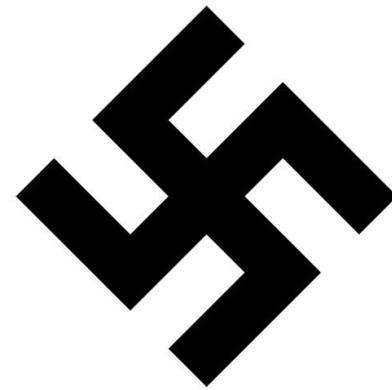

A **denotáló kódok** a társadalom minden tagjára érvényes, általános jelentéssel (kognitív referenciával) bíró kódok. A jelentés mindenki számára ugyanaz (például matematikai kódok, közlekedési táblák jelentése).

A **konnotáló kód** ezzel szemben kultúra- vagy szubkultúra specifikus. Az adott kultúra értékrendjét tükrözheti, mint például az ideológiai kódok.

Hindu Swastika

Third Reich Swastika

IV.

A **széles körű kód** közös társadalmi tapasztalaton alapul (egyszerű, sokan megértik, sokan használják), pl. népszerű irodalom, a népszerű zene.

A **szűk körű kódok**at kevesebben használják, bonyolultabb, mint az előző, pl. tudományos szakirodalom, kortárs szépirodalom.

Milyen típusú kódok?

---

hajszín

közlekedési táblák

mimika

öltözködés

tudományos szakirodalom

analóg – prezentáló – prezentáló – széles körű – szűk körű